

**PRÉSENTATION DES
TECHNIQUES
DE GRAVURE ET
D'IMPRESSION**

**OVERZICHT VAN DE
VESCHILLENDE
GRAVURETECHNIEKEN**

Bibliothèque Royale de Belgique
Service de CHALCOGRAPHIE
Place du Musée, 1
1000 Bruxelles

Koninklijke Bibliotheek van België
Dienst CHALCOGRAFIE
Museumplein, 1
1000 Brussel

LA GRAVURE EN CREUX

(ou « taille douce »)

La technique de la *taille douce* regroupe l'ensemble des méthodes utilisées pour graver en creux une plaque de métal (cuivre, zinc, acier), ou plus rarement de bois. Le dessin est incisé ; les creux obtenus seront encrés, les surfaces nettoyées, et le dessin apparaîtra par gaufrage du papier humide lors du passage sous presse. Le résultat obtenu sera toujours désigné par le moyen de gravure utilisé (on dira : « un burin », « une eau-forte »,...).

Les principales techniques de gravure en creux, qui peuvent être combinées, sont les suivantes :

DIEPDRUK

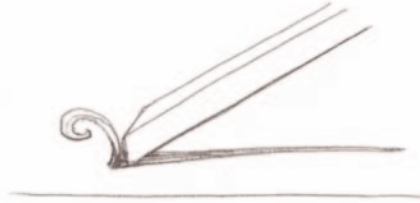
(of 'taille douce')

De diepdruktechniek omvat de verschillende methodes om een metalen plaat (koper, zink, staal, of ook wel eens hout) in de diepte te graveren. De tekening wordt uitgesneden; de voren die daarbij ontstaan worden geïjnt, de oppervlakken worden schoongemaakt, en de tekening wordt zichtbaar na het gaufreren van het vochtige papier onder de pers. De gebruikte graveernaald bepaalt telkens de benaming van het resultaat, bijvoorbeeld 'een buriyngravure', 'een ets', ...

Voornaamste diepdruktechnieken (men kan ze ook met elkaar combineren):

Le burin

De burijnggravure

La taille s'effectue avec un instrument de section losangée, qui enlève un copeau de métal plus ou moins large selon la profondeur de l'incision. Cette technique est utilisée pour obtenir un travail précis (timbres, billets de banque,...). L'aspect en est soigné et froid, la ligne s'étire en pleins et déliés.

De plaat wordt uitgesneden aan de hand van een staaf met een ruitvormige punt. Hiermee wordt een al dan niet breed stuk uit het metaal verwijderd naargelang van de diepte van de inkerving. Deze techniek wordt gebruikt om een zeer nauwkeurig resultaat te verkrijgen, zoals bij zegels en bankbiljetten. Burijnggravures hebben een verzorgde en koude indruk, waarbij de lijnen zich uitstrekken in op- en neerhalen.

" Gobbi ", d'après / naar Jacques CALLOT (Nancy, 1592-1635) - [453-A]

La pointe-sèche

De droge naald

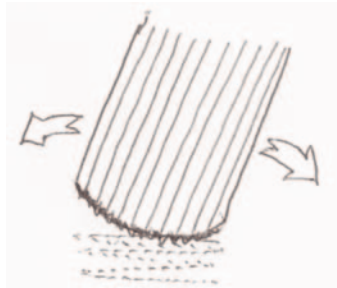
Le métal est griffé plus ou moins profondément avec une pointe emmanchée, qui rejette la matière sur les côtés (« barbes ») tel un sillon, ce qui donnera à l'impression un effet imprécis et velouté au bord des tailles. L'effet peut en être atténué par l'écrasement ou l'élimination des barbes à l'aide d'un brunissoir et d'un ébarboir. L'aspect général de la gravure rappelle le rendu du croquis.

Hier wordt de plaat met een naald, die aan een steel vast zit, op verschillende diepten gekrast waardoor het metaal op de zijkanten wordt opgehoopt ("bramen") zoals een voor. Hierdoor ontstaat bij het afdrukken een onnauwkeurig fluweelachtig effect aan de rand van de insnijdingen. Men kan dit effect verzachten door de bramen plat te drukken of te verwijderen met een schraapijzer of een afschraper. Het algemene aspect van de gravure doet denken aan een schets.

" L'absinthe ", Henri EVENEPOEL (Nice, 1872-1899) - [4164-A]

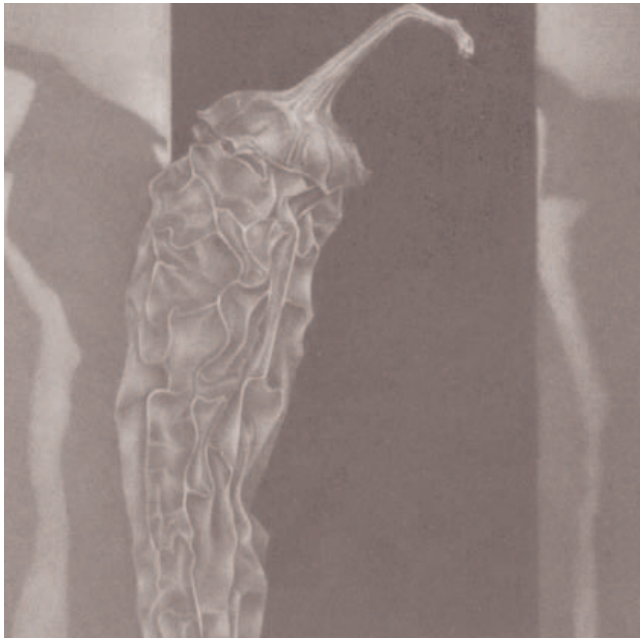
La manière noire
ou « mezzotinte »

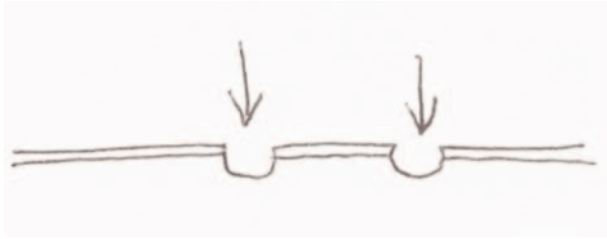
De mezzotint
of 'zwarte kunst'

Utilisant un instrument en forme de berceau parcouru de stries parallèles et biseauté, l'artiste crée un réseau de pointillés munis de barbes, jusqu'à obtenir un beau noir velouté. Il écrasera ensuite les parties qu'il désirera éclaircir, qui ne retiendront plus l'encre ni en creux ni en surface. Cette technique s'apparente à la pointe-sèche ; elle convient bien pour des rendus estompés blanc sur fond noir.

Bij deze techniek gebruikt de kunstenaar een werktuig in de vorm van een schuin geslepen wieg met parallelle groeven om een netwerk van stippen met bramen te maken en zo een fluweelachtig zwart geheel te verkrijgen. Vervolgens drukt de graveur de delen die hij lichter wil maken plat, zodat op die plaatsen, de inkt noch in de diepte noch aan het oppervlak indringt. Deze techniek vertoont overeenkomsten met die van de droge naald; ze is bijzonder geschikt voor uitgedoezelde tekeningen in wit op een zwarte achtergrond.

" Petit piment n° 153 ", Christine RAVAUX (Charleroi, 1961-) - [6274-A]

L'action chimique de l'acide (nitrique, perchlorure de fer,...) se substitue à la main de l'artiste pour la taille du métal. Un vernis est appliqué sur la plaque pour être ensuite griffé avec une pointe emmanchée. Le métal ainsi découvert est soumis à l'action de l'acide qui seul détermine l'obtention d'un creux plus ou moins profond et large en fonction de la durée de la « morsure ». La « taille » obtenue aura la même largeur sur tout son tracé, ainsi qu'une grande liberté d'expression, ce qui distingue cette technique de celle du burin. Ce procédé est le plus largement utilisé.

Hier vervangt de chemische werking van zuur (salpeterzuur, ijzerverchloride...) de handeling van de kunstenaar bij het uitsnijden van het metaal. De plaat wordt bedekt met een laag vernis. Dan wordt de tekening aangebracht met een etsnaald. De duur van het 'inbijten' van het metaal door het zuur bepaalt hoe diep en hoe breed de insnijding wordt. De inkerving behoudt dezelfde breedte over de hele lengte van de lijn. In tegenstelling tot de burijngravure biedt deze techniek heel wat vrijheid van expressie. Het is dan ook de meest gebruikte techniek.

"Nos ketjes - 1914-1915", L.A. - [3545-A]

L'aquatinte

De aquatint

Relevant de l'eau-forte, cette technique consiste à saupoudrer partiellement la plaque de grains de résine ou de bitume, qui sont ensuite fondus avant morsure des parties non protégées. Elle se reconnaît aisément par un effet de lavis, se présentant sous forme d'aplats sombres finement parsemés de points blancs, qui rehausse le dessin ; ce « grainage » en creux des surfaces permet en outre l'addition de couleurs sur les zones non gravées.

Bij deze techniek wordt de metalen plaat gedeeltelijk bestrooid met hars- of asfaltkorrels, die aan de plaat gaan kleven en waardoor het zuur alleen de onbeschermden delen van de plaat inbijt. Dit procédé is gemakkelijk herkenbaar omdat het resultaat aan een gewassen tekening doet denken, met sombere vlakke tinten waarop dun gezaaide witte stipjes verschijnen die de tekening sterker doen uitkomen; door deze 'korreltjes' die diep in de plaat zijn geëet, kan men op de niet gegraveerde zones kleuren toevoegen.

"L'intrus", Henri EVENEPOEL (Nice, 1872-1899) - [4162-A]

LA GRAVURE EN RELIEF

(ou « taille d'épargne »)

DE HOOGDRUK

(of 'gravure in reliëf')

Bois de fil / Zangshout

Bois de bout / Dwarshout

A l'inverse de la taille douce, la *taille d'épargne* (sur bois, linoléum, pvc, etc, plus rarement sur métal) consiste à préserver le dessin et à creuser les zones qui ne doivent pas apparaître au tirage. L'encrage se fera en surface (comme pour le caractère typographique). Si ce procédé très ancien permet habituellement un jeu de contraste entre parties claires et foncées (sur bois « de fil », contreplaqué, lino), il permet aussi une grande précision du trait (on utilisera alors du bois « debout », plus résistant puisque prélevé à contre fibre, pouvant se travailler au burin). Cette technique est également fort intéressante pour la mise en couleur par aplats du motif, celui-ci étant alors décomposé en autant de planches qu'il y aura de teintes souhaitées.

In tegenstelling met diepdruk wordt de tekening bij *hoogdruk* (op hout, linoleum, pvc, enz., soms ook op metaal) uitgespaard. Men snijdt de delen uit die niet zichtbaar zijn bij het afdrukken. De inkt wordt op het reliëf aangebracht (zoals voor drukletters). Deze zeer oude techniek bevordert de contrasteffecten tussen lichte en donkere partijen (op langshout, multiplex, lino). Bovendien is de tekening zeer nauwkeurig (hiervoor gebruikt men best dwarshout, dat duurzamer is omdat het hout in de tegengestelde richting van de vezels bewerkt is, zodat men het met de burijs kan bewerken). Deze techniek is ook bijzonder geschikt om de vlakke kleurtinten van een motief aan te brengen. De tekening wordt dan in evenveel platen ontleed als er tinten nodig zijn.

« Veilleurs de nuit sur la Grand place » / 'Nachtwakers op de grote markt in Leuven'
Anonyme / Anoniem - XVIIIe s./18de eeuw - [2005-B]

Gravure à plat

Vlakdruk

On remarquera que les procédés de reproduction telles que la lithographie (dessin sur pierre) [v. illustration] et la sérigraphie (dessin sur écran de tissu) ne sont pas repris ici, d'une part parce qu'ils ne constituent pas à proprement parlé des techniques de « gravure » d'un matériau donné, et d'autre part parce qu'ils ne figurent pas dans les collections de la Chalcographie de Bruxelles.

U zult merken dat reproductietechnieken zoals lithografie (steendruk) en serigrafie (tekening op zijde of metaalgaas) hier niet aan bod komen. Dit zijn inderdaad geen echte 'graveertechnieken' in diep- of hoogdruk op een gegeven materiaal. Bovendien behoren ze niet tot de verzamelingen van de Chalcografie van Brussel.